

ДИНАМИКА РАЗВИТИЯ КОМПЕТЕНТНОСТНОГО ПОДХОДА В ОБУЧЕНИИ БУДУЩИХ ИНЖЕНЕРОВ-ПЕДАГОГОВ

Резюме

Статья посвящена исследованию генезиса компетентностного подхода в высшем образовании. Проведен анализ литературных источников по данной проблеме. Проанализированы основные этапы становления и развития понятий "компетенция" и "компетентность".

Ключевые слова: компетентностный подход, высшая школа, компетенция, компетентность, этапы становления компетентностного подхода.

V.P. Kurok, N.V. Litvinova

THE DYNAMICS OF COMPETENCE APPROACH DEVELOPMENT IN FUTURE ENGINEERING TEACHERS TRAINING

Summary

The article deals with the research of competence approach genesis in higher education. Literary sources on the following problem were analyzed. The main stages of forming and development of the concepts "competence" and "being competent" were described.

Key words: competence approach, High School, competence, being competent, stages of competence approach forming.

УДК: 37.013.73(09)

Г.Д. Антонюк

СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ КОНТЕКСТ (XVI – XVII СТ.): РОЗВИТОК ОСВІТИ У БРАТСЬКИХ ШКОЛАХ

У статті розглядаються соціально-історичні передумови формування шкільної освіти в Україні у період XVI – XVII століть, показано роль братських шкіл у становленні освітньої думки і школи на етнічних українських землях в окреслену епоху; досліджено способи засвоєння вітчизняною педагогікою чужого матеріалу і чужих форм. Діяльність братських шкіл була значним кроком на шляху розвитку вищої освіти в Україні.

Ключові слова: шкільна освіта, братства, братські школи, західноєвропейська латинська школа, національна традиція.

Постановка проблеми. Дана стаття є спробою дослідити становлення і розвиток української школи та педагогічної думки у період XVI – XVII століть. Духовну культуру України цього часового проміжку не можна розглядати поза загальноєвропейським контекстом, який перш за все був пов'язаний з Відродженням та Реформацією. У галузі духовної культури Відродження передусім позначилося на науці та ерудиції, що проявилось, насамперед, в інтересі до стародавніх мов, у філологічних студіях, у знанні літератури античних письменників. Духовною основою Відродження став гуманізм як звернення до світської, незалежної від церковного світогляду, науки і моралі [2, с. 235-239; 9, с. 3-16].

Виходячи із загальної характеристики цих понять, варто зазначити, що в кожній країні, у кожного народу ці течії мали певні особливості. Специфічність розвитку гуманістичних і реформаційних ідей на Україні вирізняється тим, що вони і розвивались, і формувались у тісному взаємозв'язку. В Історії України важко виділити етапи "чистого", класичного, Відродження чи Реформації, як це було на Заході. Відома українська дослідниця В. Нічик зауважила, що "ні схоластики, ні Відродження, ні Реформації у чистому вигляді у нас не існувало, не виступали вони і як послідовні етапи розвитку історико-філософського процесу. У зв'язку з прискореним інтелектуальним розвитком, що розпочався в Україні у XVII ст., явища, характерні для кожного з цих етапів, ніби співіснували у часі, переплітались, нашаровуючись одне на одного" [7, с. 274-275].

Специфічними рисами, що наклали відбиток на формування ренесансно-гуманістичної культури регіону, були:

- спадкоємний зв'язок з давньоруською культурною традицією;
- зіткнення західних і східних культурно-ідеологічних та філософських тенденцій;
- розвиток культури українського народу в складі різнонаціонального та різнорелігійного державного утворення – Великого князівства Литовського, а згодом і Речі Посполитої, в умовах незавершеного процесу національно-духовної диференціації білоруської, української і польської народностей, що зумовило полілінгвізм письмової культури регіону і неоднозначність національно-культурної приналежності його творців;
- взаємодія і взаємовплив української, білоруської, литовської та польської культур, взаємопроникнення ренесансного гуманізму і Реформації;

– запізнілий, порівняно із Західною і Центральною Європою, розвиток ренесансної культури, функціонування її в умовах феодално-католицької експансії, контрреформації і розквітаючої культури бароко.

У вітчизняній науковій літературі доведено, що починаючи з XV ст. економічні, політичні, культурні зв'язки України з європейським світом стали інтенсивнішими. В Україні тоді проживала значна кількість вихідців із Західної Європи – італійців, німців, поляків, євреїв та ін. Це були як ділові люди, так і представники західноєвропейської ренесансної культури, наприклад, Філіп Буонакорсі Каллімах, Юлій Помпоній Лет, Конрад Цельтіс, Ієронім Празький, Григорій із Сянока та ін. Водночас вихідці з України почали відігравати певну роль в загальноєвропейському гуманістичному русі: Юрій Котермак із Дрогобича, Павло Русин з Кросна, Станіслав-Оріховський Роксолян. Це – діячі з чітко вираженим ренесансним світосприйманням. Дані взаємовідносини засвідчили, що у XV-XVI, XVII-XVIII століттях Україна продовжувала розвиватись як інтегральна частина Європи, хоча відтінок периферійності з центром європейської цивілізації все ще був помітний в її економічному, політичному та культурному житті [2, с. 12-64; 9, с. 197-205]. Численні українсько-західноєвропейські економічні та культурні зв'язки XV-XVI, XVII-XVIII ст. дають підстави стверджувати, що, починаючи з другої половини XV ст., в Україні відбувається інтенсивне запозичення, засвоєння і перенесення на національний ґрунт культурних досягнень європейського Відродження.

Саме в такому історико-культурологічному контексті слід розглядати розвиток освіти і наукових знань у зазначений період в Україні, що перебувала на кордоні з греко-слов'янським культурним простором і латинською Європою. Педагогічна думка вищезгаданого часового проміжку поєднувала в собі форми й ідеї національної освітньої практики, що базувалась на кращих традиціях Київської Русі, та чужонаціональної, зорієнтованої на західноєвропейські здобутки.

Завданнями статті є: охарактеризувати в культурологічному контексті **роль братських шкіл** у становленні освітньої думки і школи на етнічних українських землях в епоху XIV-XVII століть; прослідкувати, коли і як у вітчизняній педагогіці засвоювався чужий матеріал і чужі форми; виокремити власне національний вклад у загально-педагогічну культуру; **показати, що наприкінці XVI ст. – на початку XVII ст. була створена українська школа, яка поєднала в собі західноєвропейський тип навчання з вітчизняними традиціями, що послужило фундаментом для створення першого вищого навчального закладу греко-слов'янського спрямування – Києво-Могилянська академія.**

Осередками політичного і господарського життя в Україні у досліджуваній період часу були міста. З розвитком економіки, торгівлі, ремесла відбуваються й соціальні зрушення. У першу чергу зміцнюється буржуазія, яка була зацікавлена у розвитку виробництва, а отже освіти і науки. В умовах наступу зовнішньої експансії виникає потреба у згуртуванні міського населення для захисту своїх соціальних та національних інтересів. Так виникають громадські організації – **братства**. До їх складу входили представники різних соціальних верств. Найстарішим і найвпливовішим в Україні було Львівське братство. Серед архівних документів, що збереглись до наших днів, є "Підтвердна грамота Львівського єпископа Тучапського Макарія статуту братства при церкві св. Миколи у Львові", яка датована 28 грудня 1544 р. Але більш відомим є Львівське Успенське братство, розквіт діяльності якого припав на 80-ті рр. XVI ст. [9, с. 241-243; 4, с. 15-25].

Статут Львівського братства і його школи "Порядок шкільний" був зразком для всіх інших братств [1, с. 79-84; 6, с. 156-166]. У Львівській школі навчали читати, рахувати, грецькій і слов'янській мовам, початкам риторики, діалектики, астрономії, музиці, вивчали псалтир, часослов, катехізис, євангеліє. Філософія, хоча і зазначалась у програмі, як окремий предмет, напевно, не викладалась, за винятком логіки. Значну роль для діяльності інших братських шкіл мали підручники, написані викладачами Львівської школи: букварі, граматики слов'янської мови, такі твори, як "Просфонима" (Львів, 1591), "Бесіда ізбранная о воспитании чад" (Львів, 1609), у яких прославлялись виховання, мудрість, навчання [9, с. 242-243].

Львівська братська школа була організована в кінці 1585 р. Спочатку ця школа була греко-слов'янським навчальним закладом, а з 1592 р. у школі було запроваджено вивчення латинської мови, як важливої частини тогочасної освіти. Вже в Статуті першого Львівського братства зазначалось, що одним із своїх завдань братство вважало створення школи нового типу: "да устроится школа иже нигде же в нас да ныне обрѣтается", з вивченням слов'янської, грецької і латинської мов, предметів "семи вільних наук", якими були граматика, риторика, діалектика, арифметика, геометрія, астрономія, музика. Львівська братська школа виникла у 1585–1586 рр., її засновниками були львівські міщани, члени братства, Юрій Рогатинець і Дмитро Красовський, педагоги і культурно-освітні діячі Стефан і Лаврентій Зизанії [6, с. 41; 3, с. 28-29; 4, с. 127-132]. Наприкінці XVI – на початку XVII століть братські школи з'явилися у деяких містах Галичини (Перемишлі, Городку, Комарно), а потім – у Києві, Луцьку, Кременці, Кам'янець-Подільському [3, с. 29]. За даними дослідників на межі XVI-XVII століть на українських землях діяло понад 30 братських шкіл [3, с. 28-29].

За типом навчання Львівська школа відповідала західноєвропейським навчальним закладам середнього типу. У ній вивчалися сім вільних мистецтв разом з поетикою та риторикою. У плани братчиків

входило розширення шкільної програми до предметів вищого циклу – філософії та теології. Однак створити навчальний заклад вищого типу їм не вдалося, і в середині XVII ст. Львівська братська школа припинила свою діяльність. Про новаторський характер Львівської школи свідчить статут "Порядок шкільний" (1596), який був покладений в основу статутів інших братських шкіл [4, с. 151-154]. Статут регламентував контроль братства над школою як один із основних принципів її існування. В обов'язки двох представників, обраних братством, входило не тільки турбуватися про матеріальне забезпечення школи, але й наглядати за вчителями, контролювати набір дітей, визначати плату за навчання, пильнувати за тим, щоб батьки не заважали навчатися своїм дітям: "Должны быть приставлены от братства два опытных человека, чтобы наблюдали за учебой, а также за хорошими и плохими делами дидаскалов, ибо что посеет человек, то и пожнет. И тем братьям должен быть дан реестр под печатью братской, в который дидаскалы должны вписывать данные об учебе детей, отсчет лет и учебы детей и уплату им, т.е. дидаскалам." [1, с. 79 -80]. Таке запровадження світського контролю над школою було першим проявом секуляризації освітньої практики не лише в Україні, але й на східнослов'янському просторі загалом.

Братства виступали за розвиток вітчизняної освіти, оскільки це означало визволення від зовнішнього і внутрішнього поневолення. Ідеологи братського руху – письменники-полемісти Мелетій Смотрицький, Йов Борецький, Захарія Копистенський – обґрунтували необхідність заснування широкої мережі шкіл світського характеру. Поступово організація шкіл та керівництво ними перейшло від духівництва до світських діячів. Наприкінці XVI – на поч. XVII ст. в Україні виникла широка мережа шкіл. Розвиток шкільної справи ґрунтувався на досвіді, набутому в часи Київської Русі. Феодальна роздробленість, а згодом монголо-татарська навала уповільнили культурний розвиток країни. Але в основних рисах шкільна освіта не була занедбаною [10, с. 20 -21].

Про поширення писемності в Україні в зазначений період свідчать великі книгозбірні, переписування та складання нових книг при Софійському, Печерському, Михайлівському, Супрасльському та ін. монастирях. Приблизно до XVI ст. українські школи зберігали в основних рисах традиції шкіл Київської Русі. Однак згодом їхній рівень перестав задовольняти потреби тогочасного суспільства. Культурне піднесення і загострення релігійної боротьби на Україні наприкінці XVI ст. вплинули на організацію і напрямки шкільної справи. Створення католицьких, єзуїтських і протестантських шкіл дало освітнім діячам певний зразок тогочасної європейської освіти. В Україні з'явилися нові школи, які ґрунтувалися на вітчизняних традиціях і враховували потреби свого часу [3, с. 39-42].

До навчальних закладів середнього рівня належала також **Луцька братська школа**, яка була відкрита у 1620 р. під протекторатом братства [3, с. 34; 4, с. 138-140; 6, с. 48]. У 1619 р. Луцьке братство отримало привілей, згідно якого міщанам було надано дозвіл на заснування школи "для побожных наук людей молодых потребною". Згідно Статуту Луцької братської школи (1624 р.), у ній вивчалися мови, а також "вільні" науки, тобто викладався курс семи вільних мистецтв, школа також одержала назву "греко-латино-слов'янська" [3, с. 34]. Статут Луцької братської школи містить цікавий матеріал щодо її організаційної структури. Учень, який вступав на навчання у школу, мав упродовж трьох днів ознайомитися з порядками, за допомогою вчителів визначити "науки", які були йому зрозумілі, з тим, щоб він досяг найвищих успіхів. Під час вступу до школи вносились плата "4 гроша", "убогі" навчалися за рахунок братства. Наводимо артикули Статуту Луцької греко-латино-слов'янської школи: "1. Каждый, кто вступает в наши школы для обучения, должен, явившись к ректору, с его разрешения, присматриваться вначале три дня к учебе, распорядку, а бедный – к содержанию, не являясь еще допущенным к какому-либо школьному занятию. Это для того, чтобы, поспешно начав, скоро не разочароваться и преждевременно не покинуть. 2. Так присмотревшись, если не захочет, с благословением отходит, а если согласится на порядки и правила, то должен сказать старшему и по его приказанию внести в школьную казну 4 гроша и будет вписан в большой школьный список, и будет принят и зачислен в ученики" [1, 85].

Зміст предметів, які вивчалися у братських школах, навчально-виховний процес були сповнені гуманістичних ідей. Це проявлялось в інтересах до античної літератури, філософії та у педагогічних принципах, на яких базувались братські школи. Головним змістом педагогічної думки братських шкіл було усвідомлення цінності людської особистості, суспільної значущості освіти та виховання, що було відображено у Статутах Львівської та Луцької шкіл. Згідно Статуту Львівської братської школи велика відповідальність за виховання учнів покладалась на вчителя. Дидаскал (учитель) повинен був мати високі моральні якості: "Дидаскал, или учитель, этой школы должен быть благочестивым, умным, смиренно мудрым, кротким, сдержанным, не пьяница, не развратник, не лихоимец, не сребролюбец, не злой, не завистник, не смехотворен, не сквернословец, не волшебник, не баснописец, не соучастник ереси, не нарушитель благочестия, а во всем представлял образ для подражания, и чтобы ученики были, как учитель их" [1, с. 79]. Ставлення учителя до учнів ґрунтувалось на якості успішності учня, а не на матеріальному становищі батьків: "Учить дидаскал и любить должен всех детей одинаково, как сынов богатых, так и сирот бедных, и тех, кто ходит по улицам, прося подаяния; кто сколько научится может по своим силам, только не усерднее одного учит, чем другого..." [1, с. 80].

У Статутах Львівської та Луцької братських шкіл викладено також методику навчання. Заняття повинні проводитись щоденно, починаючи з дев'ятої години ранку. На уроках учні спочатку показували домашні завдання, потім засвоювали новий матеріал, повторювали пройдений. Обов'язковою умовою були покора та дисциплінованість учнів [1, с. 79-83; 3, с. 35-36; 4, с. 151-155].

Братські школи України функціонували у тісних контактах з братськими школами Білорусії, які були створені наприкінці XVI – на початку XVII століть у багатьох містах: Бресті, Могилеві, Мінську, Полоцьку [3, с. 36 -37; 6, с. 39-58]. У 1684 р. згідно королівських привілеїв населенню столиці Великого князівства Литовського Вільно було надано право на "сбудованье школ, на выхованье людей в письмен умелых для науки детей закону греческого" [3, с. 37]. Братські школи в Україні і Білорусії виконували однакові завдання – надавати освіту руському народу. У білоруських та українських братських школах вивчалася церковнослов'янська, грецька, латинська, польська "русська" мови; у програму вивчення входила арифметика, музика, риторика.

Слід відзначити, що всі братські школи пройшли кілька етапів свого розвитку. З'явившись як греко-слов'янські навчальні заклади, пізніше вони стали латино-польськими. Хоч це зближення відбувалось спочатку у формі вивчення польської та латинської мов, як предметів викладання, але це явище у тогочасних умовах мало значну історичну перспективу. Вивчення західноєвропейських мов відкривало можливість ознайомлюватися з науковими досягненнями Західної Європи і, що в конкретних історичних умовах мало великого значення, вести реальну філософську полеміку з ідеологами католицької церкви.

Впродовж усієї історії української та східнослов'янської культури визначну роль у її становленні та розвитку відігравав Київ – важливий економічний, політичний та культурний центр. Історична традиція Києва й активний рух за створення національної школи, представлений діяльністю братств, сприяли створенню **Alma mater вищої освіти східних слов'ян – Києво-Могилянської академії**. Попередницею академії була **Київська братська школа**, яка виникла одночасно зі створенням братства і організацією Києво-Печерської друкарні у 1615 р. У становленні братства та школи активну участь брали вчені та письменники-полемісти, які групувалися навколо друкарні: Єлисей Плетенецький, Тарасій Земка, Ісайя Трофимович-Козловський, Захарія Копистенський, Йов Борецький, Мелетій Смотрицький та ін. Полемічна та видавнича діяльність згаданих діячів становила значний вклад у розвиток вітчизняної освіти [3, с. 31-34; 4, с. 140-142; 10, с. 29-34; 8, с. 273].

Київська братська школа була середнім навчальним закладом з викладанням семи вільних мистецтв. Філософія та богослов'я, як предмети вищого циклу, вивчалися не у братській школі, а у Києво-Могилянській колегії, створеній після остаточної переорієнтації Петра Могили на позитивні досягнення західноєвропейської освіти.

Києво-Могилянська колегія виникла у 1632 р. у результаті злиття Київської братської школи і школи при Печерському монастирі, яка була створена Петром Могилою. Об'єднана школа знаходилась на Подолі при братському монастирі під спільною опікою Петра Могили і представників-братчиків, але з умовою розширення програми навчання до меж, передбачених Петром Могилою. Вихованці Києво-Могилянської колегії крім семи вільних мистецтв вивчали філософію і скорочений, а надалі з кінця XVII ст. повний курс богослов'я. Уже в перші роки свого існування Київська братська школа почала розвиватися як вищий навчальний заклад. Цьому сприяли її викладачі – визначні вчені, письменники, громадські діячі. Почесне місце серед них належало першому ректорові Київської братської школи професорові Івану Борецькому, одному з найвпливовіших політичних та освітніх діячів того часу, "що змістом свого життя, праці і боротьби зробив розвиток освіти і культури, збереження православ'я на Україні" [6, с. 109-143]. У 1619-1620 роках ректором Київської братської школи був Мелетій Смотрицький, син учителя й ректора Острозької школи Герасима Смотрицького. Смотрицький був талановитим письменником, публіцистом, вченим, філософом, автором "Треносу" і "Слов'янської граматики", за якою навчалось не одне покоління учнів у багатьох слов'янських країнах. Третім ректором Київської братської школи (1621-1624 рр.) був Касіян Сакович [3, с. 32-33]. Касіян Сакович відзначався блискучими здібностями, знав багато мов, володів поетичною майстерністю. Укладені ним, професором риторики, "Вірші" на смерть П.Сагайдачного вважались зразком риторичного мистецтва тих часів. Те, що керівництво школою і викладання у ній здійснювали такі високоосвічені люди, дало підстави вважати, що навчання проходило у Київській школі на належному рівні.

Восени 1631 р. у Києві виникла ще одна школа – Лаврська [4, с. 141; 6, с. 119]. Її засновником був архімандрит Києво-Печерської Лаври Петро Могила. Лаврська школа створювалась за зразком польських шкіл вищого типу – колегій. Складалася вона з підготовчих класів, де вивчалися мови – слов'янська, латинська, грецька, польська; середніх – піітики і риторики та вищих – філософських і теологічних класів. Лаврська школа проіснувала недовго. Братство побоювалось, що Петро Могила намагатиметься підпорядкувати справу виховання молоді виключно конфесійним інтересам. Крім того, виник сумнів щодо доцільності існування у Києві двох шкіл в умовах незначних навчальних засобів і відсутності високоосвічених викладачів. Ці факти говорили про необхідність об'єднання двох шкіл – Київської

братської і Лаврської. Об'єднана школа розпочала свою роботу у 1632 р. на території братської. Вона одержала назву колегії, або Києво-братської колегії [4, с. 142; 6, с. 122-124]. Ця подія – об'єднання братської і лаврської шкіл – стала новим кроком на шляху розвитку вищої освіти в Україні. Велика заслуга у діяльності об'єднаної школи належала Петру Могили – просвітителю, гуманісту, високоосвіченій людині свого часу. Згодом цей навчальний заклад одержав назву **Києво-Могилянської академії і під цією назвою увійшов в історію вітчизняної педагогічної та загальної культури як перший вищий навчальний заклад України**. Петро Могила добре розумів значення освіти в житті народу. Саме завдяки йому було зроблено значний поступ у розвитку вищої освіти в Україні. Будучи прихильником західноєвропейських форм освіти і навчання, Петро Могила в той же час спирався на демократичні традиції братських шкіл. Під керівництвом П. Могили Київська колегія завойовувала більшого визнання. Вона впевнено розвивалась як вищий навчальний заклад і невдовзі стала знаним у всій Європі центром освіти, навчання і виховання. Зберігаючи традиції українських братських шкіл, академія в той же час своєю структурою, обсягом і змістом відповідає вимогам, які стояли перед європейською вищою школою [6, с. 109-143; 10, с. 44-53].

Основним показником рівня навчального закладу були науки, що в них викладалися, та їх обсяг. У Київській братській школі, а пізніше і в колегії, вивчались слов'янська, грецька, латинська, польська мови, піїтика, риторика, філософія, математика, астрономія, музика і теологія. Ці науки іменувались "вільними" (сім вільних мистецтв) і поділялись на два відділи *trivium* (граматика, риторика, діалектика) і *quadrivium* (арифметика, геометрія, астрономія, музика). Ці науки входили в обов'язкову програму підвищеного типу шкіл-колегій, а також університетів і академій. Ці предмети становили основний курс навчання у Краківській, Віленській, Замойській, Познанській академіях. Структура Київської колегії була подібною до європейських вищих навчальних закладів, проте мала і свої деякі відмінності, що були зумовлені національно-освітніми традиціями та історичними умовами. Київська академія не поділялась на факультети, не присвоювала своїм випускникам деяких ступенів, курси наук, які викладалися, не були постійними. Більшість дослідників дійшли висновку, що Києво-Могилянська колегія у XVII ст. (до отримання офіційної грамоти на право називатися вищим навчальним закладом) не поступалася перед європейською вищою школою, що вона була "першим руським вищим навчальним закладом" [10, с. 44-45]. Визнати офіційно колегію вищим навчальним закладом означало на той час надати їй право на самоврядування, а відтак отримати дозвіл читати курс богослов'я. Польський королівський уряд не хотів погодитись на підготовку в Академії освічених православних теологів, оскільки це послабило б позиції католицької церкви. Але наприкінці 80-х рр., коли Київ було приєднано до Росії, Могилянська академія розпочала клопотання про надання їй прав вищого навчального закладу. У 1694 р. до Москви прибуло посольство на чолі з ректором колегії Іоасафом Кроковським. Царський уряд видав грамоту від 11 січня 1694 р., в якій підтверджувалось право Києво-Могилянської колегії користуватися її давніми привілеями: приймати і навчати дітей усіх станів з України, Росії "и иных стран приходящих", читати богословський курс. "Наше царское величество, слушав челобитья богомолцов наших...пожаловали, велели Киевского братцкого монастыря игумену и ректору, з братиею,... в преджных Киевских училищах или школах, которые давно основаны и построены, при монастыре брацком, при бывшем преосвященном митрополите Петре Могила, чрез своих православных префектов и профессоров и учителей, детем российского народа всяких чинов, и из иных стран приходящим благочестивой Грекороссийской веры ревнителем; не токмо поэтики и риторики, но и философий и богословий учения, рачения и ведения, словенороссийским и еллиногреческим и латынским языком преподавать со усердным тщанием и радением, отнюдь не отлучаясь ни в чем святые восточные церкви исповедания [6, с. 135]. У монографії Мединського Є.М. подано Додаток 8 "Жалувана грамота царя Петра Олексійовича від 26 вересня 1701 р., що надавала Київській братській школі статусу академії і підтверджувала привілеї, надані школі в 1694 р. [6, с. 203-207].

Петро I у своїй грамоті від 26 вересня 1701 р. підтвердив статус Києво-Могилянської академії як вищого навчального закладу: "...Окадемия их Киево-Могилянская, от прежнего своего основания, будущая равными привилегиями, как обыкновенно иным Окадемиям в овсех государствах иноземческих, право свободность имети подтверждено..." [6, Додаток 8, с. 204].

Таким чином, Києво-Могилянська академія, яка давно вже набула статусу вищого навчального закладу в Україні, одержала можливість офіційно називатися Академією, як і більшість європейських вищих шкіл.

Викладений матеріал дає змогу зробити наступні **висновки**:

1. У суспільно-політичному і культурному житті України XVI-XVIII століть важливу роль відігравали братства – організації, які об'єднували навколо себе українське населення міст і частини сіл.
2. Братські школи відіграли значну роль у поширенні освіти на українських землях. Освіта у школах була демократичною, доступною для широких верств, зорієнтованою на національні надбання, але й відкритою щодо досягнень європейської науки.
3. Братські школи започаткували в Україні масовий культурно-освітній рух. Поширення освіти стало передумовою розвитку всіх інших форм культури: політичної, правової, громадянської.

4. Будучи на початку свого створення греко-слов'янськими освітніми закладами, братські школи згодом почали вводити в освітню практику елементи латино-польської освіти, що в умовах досліджуваного періоду мало значну історичну перспективу: відкривало можливості вивчення наукових досягнень Західної Європи та уможливило полеміку з ідеологами католицизму.

5. Виникнення першого вищого навчального закладу в Україні – Києво-Могилянської академії – було підготовлено попереднім розвитком і організацією шкіл середнього рівня, де важливою ланкою були братські школи.

6. З позицій діалогу культур вбачаємо за доцільне проводити подальші наукові дослідження історії української педагогічної думки. Становлення України як відкритого демократичного суспільства актуалізує осмислення історичного розвитку національної освіти у контексті гуманістичної традиції полікультурного діалогу.

Література

1. Антология педагогической мысли Украинской ССР/ Сост. Н.П. Калениченко. – М. : Педагогика, 1988. – 640 с.
2. Гуманістичні і реформаційні ідеї на Україні (XVI– початок XVII ст.) / В.М. Нічик, В.Д. Литвинов Я.М. Стратій. Відп. ред. В.С. Горський ; Академія наук УРСР, Ін-т філософії. – К. : Наукова думка, 1990. – 384 с.
3. Дзюба Е.Н. Просвещение на Украине и его роль в укреплении связей украинского народа с русским и белорусским (вторая половина XVI – первая половина XVII в.) : [монографія] / Е.Н. Дзюба / АН УССР, Ин-т истории. – К. : Наук. думка, 1987. – 129 с.
4. Ісаєвич Я.Д. Братства та їх роль у розвитку української культури XVI – XVIII ст. : [монографія] / Я.Д. Ісаєвич. – К. : Наук. думка, 1987. – 251 с.
5. Матковська О.В. Львівське братство: культура і традиції. Кінець XVI – перша половина XVII ст. / О.В. Маяковська. Вступ. слово І.В. Паславського. – Львів. : Каменярь, 1996. – 71 с.
6. Мединський Є.М. Братські школи України і Білорусії в XVI – XVII століттях : [монографія] / Є.М. Мединський. – К. : Рад. школа, 1958. – 210 с.
7. Нічик В.М. Из истории отчетственной философии конца XVII – начала XVIII века : [монографія] / В.М. Нічик. – К. : Наук. думка, 1978. – 298 с.
8. Очерки истории школы и педагогической мысли народов СССР (с древнейших времен до конца XVII в.) : [монографія] / Отв. ред. Э.Д. Днепров. – М. : Педагогика, 1989. – 479 с.
9. Філософія Відродження на Україні : [монографія] / Авт. кол. : М.В. Кашуба, І.В. Паславський, І.С. Захара та ін. / Академія наук УРСР, Інститут сусп. наук. – Київ. : Наукова думка, 1990. – 336 с.
10. Хижняк З.І. Києво-Могилянська академія : [монографія] / З.І. Хижняк. – К. : Вища школа, 1981. – 236 с.
11. Черепанова С.О. Полікультурні засади розвитку вищої освіти України / С.О.Черепанова // Діалог культур: Україна у світовому контексті. Філософія освіти. Зб. наук. праць. Вип. 8. – Львів, 2002. – 255 с.

Г.Д. Антонюк

СТАНОВЛЕНИЕ УКРАИНСКОЙ ШКОЛЫ И ЕВРОПЕЙСКИЙ КОНТЕКСТ (XVI – XVII ВВ.) РАЗВИТИЕ ОБРАЗОВАНИЯ В БРАТСКИХ ШКОЛАХ

Резюме

В статье рассматриваются социально-исторические предпосылки развития и формирования школьного образования в Украине в период XVI – XVII вв., раскрыта роль братских школ в процессе становления педагогической мысли и школы на этнических украинских землях в названный период; прослеживаются способы усвоения украинской педагогикой иностранного материала и форм. Деятельность братских школ представляла значительный прогресс в развитии высшего образования в Украине.

Ключевые слова: школьное образование, братства, братские школы, западноевропейская латинская школа, национальная традиция.

G.D. Antonyuk

THE UKRAINIAN SCHOOL FORMING AND EUROPEAN CONTEXT (XVI – XVII CENT.): EDUCATION DEVELOPMENT IN SO CALLED "BRATSKA" SCHOOL

Summary

The social and historical prerequisites of school education development in Ukraine in XVI – XVII century are described in the article. The role of so called "bratska" school in the development of educational thought and school on the ethnic Ukrainian lands in the specified period is also shown, the ways of mastering the foreign material and forms by the Ukrainian pedagogics are analyzed. The activity of so called "bratska" school was a significant step towards the development of higher education in Ukraine.

Key words: school education, "bratstvo", "bratska" school, West European Latin School, national tradition.